

Шалівська Юлія

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри теорії і методики виховання
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0001-5435-569X
e-mail: shalivska81@gmail.com

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ

Анотація. Професійна діяльність сучасного педагога постійно ускладнюється і трансформується згідно з вимогами сьогочасної освітньої галузі. Учитель не може дозволити собі «зупинитися» на тому етапі власного розвитку та освіти, які він отримав у процесі професійної підготовки. Щоб досягти вершин педагогічної діяльності, не втратити до неї інтересу, відчувати внутрішнє задоволення від виконуваної роботи, педагог повинен постійно працювати над собою. Починати довготривалу роботу над самовдосконаленням, оволодівати технологією професійного самовиховання потрібно саме під час здобування відповідної кваліфікації у закладі вищої освіти. Вхідження України в європейський освітній простір, реформування всіх ланок системи освіти та потреба «Нової української школи» у підготовці фахівців, здатних навчатися протягом життя, актуалізують проблему професійного самовиховання конкурентоспроможного та висококваліфікованого вчителя загальноосвітньої школи. У статті здійснено розгляд понять «самовиховання», «професійне самовиховання». Обґрунтовано значення професійного самовиховання як вищої форми самовдосконалення особистості майбутнього вчителя. Схарактеризовано основні етапи процесу самовиховання та передумови, що визначають його ефективність. Окрему увагу приділено прийомам самовиховання, що розглядаються як частковий вплив студента на самого себе, як певний одиничний акт у кожному конкретному випадку та методі.

Ключові слова: самовиховання, професійне самовиховання, майбутній учитель, професійна підготовка, програма самовиховання, прийоми самовиховання.

Постановка проблеми. Сьогодні потребує створення в сучасних закладах освіти особливого освітнього середовища, що забезпечить розвиток особистості кожної дитини, мотивуватиме учнів бути активними, приязними та відкритими до нових знань.

На жаль, на практиці значний відсоток учителів несуть із собою на урок незадоволення, роздратування, життєві негаразди, не вміють зацікавити навчальним матеріалом, правильно застосувати новітні методики і засоби, мотивувати до освітньої діяльності тощо, внаслідок чого вагома частина учнів байдужі до навчання, трохи менший відсоток – негативно ставляться до навчання, є й діти, які взагалі ненавидять школу. Саме тому надзвичайно актуальною постає проблема становлення вчителя-професіонала, який не лише володіє професійними компетентностями, але й уміє мобілізувати свої зусилля на систематичну розумову працю, швидко адаптуватись до змін, оптимально вирішувати професійні завдання в сучасному освітньому просторі, раціонально будувати свою діяльність, переборювати труднощі під час підготовки до занять, знімати емоції і психічні перевантаження, керувати своїм емоційним станом тощо. Ці якості не даються від народження чи у вигляді додатку до диплома про вищу педагогічну освіту, а є результатом перетворення власної особистості –

самовиховання. Починати довготривалу роботу над собою, оволодівати технологією професійного самовиховання потрібно саме під час навчання у ЗВО.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Проблема самовиховання привертає увагу багатьох дослідників. Основи теорії загального самовиховання розкриті у працях А. Арета, Д. Гришина, О. Ковальова, О. Кочетова, А. Макаренка, В. Оржеховської, Л. Рувинського, В. Селіванова, В. Синельникова, В. Сухомлинського, М. Тайчинова, Т. Хілько та ін. Проблеми самовиховання педагогів та професійного самовиховання порушені у дослідженнях В. Андреева, О. Бодальова, Т. Дьячкової, С. Єлканова, В. Іщенко, О. Кобенко, О. Ковальова та ін. Самовихованню студентської молоді, зокрема майбутніх учителів, присвячені наукові розвідки М. Абдугурова, Т. Андріанова, С. Даньшевої, А. Калініченко, О. Кучерявого, Н. Нікітіної, М. Постолук, І. Середи, Т. Сидоренко, К. Тарасенко, І. Шиманович, О. Яцій та ін. На дослідження окремих науковців, а також на практику формування особистості вчителя закладів загальної середньої освіти під час здобування кваліфікації у педагогічному ЗВО спирається автор цієї статті.

Слід зазначити, що стан системи підготовки майбутніх учителів загальноосвітньої школи, який уже зазнав суттєвих змін, продовжує постійно змінюватися як через внутрішньосистемні зміни, так і через зовнішні. І це потребує додаткового аналізу та відповідних уточнень з урахуванням обставин сьогодення.

Мета статті – розкрити теоретичні аспекти процесу професійного самовиховання майбутніх учителів під час навчання у педагогічному ЗВО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Щоб відповідати високому званню вчителя, кожен здобувач педагогічної професії повинен розвивати в собі готовність до складної і багатогранної діяльності. Серед самих студентів домінує думка, що педагогічні здібності, педагогічний талант – це щось вроджене, через що інколи нехтується роль самовиховання, завдяки якому навіть посередні студенти можуть всебічно розвинути свою особистість і проявити талант у професійній діяльності. Адже заклад вищої освіти – тільки умова отримання освіти. Німецький педагог А. Дістервег (1956) писав, що для вчителя святим обов'язком є «своє виховання зробити завданням свого життя», бо вважав: «педагог лише до того часу здатний насправді виховувати, доки сам працює над своїм власним вихованням». Думки про те, що «майстром може стати кожний, якщо йому допоможуть і якщо він сам працюватиме», «учитель живе до того часу, поки вчиться», неодноразово підкреслювали і відомі українські педагоги А. Макаренко (1954) та К. Ушинський (1952).

Значне місце проблема самовиховання посідає у науково-педагогічній спадщині В. Сухомлинського (1977, с. 229–239). Самовиховання вчений визначав як вищий етап освітнього процесу, що здійснюється в цілеспрямованій роботі людини над власним розвитком і самовдосконаленням.

На необхідності постійного підвищення педагогічними працівниками професійного рівня, самовдосконалення, навчання упродовж життя як важливій умові модернізації освіти наголошується і в нормативних документах – Законі України «Про освіту» (2017), Концепції «Нова українська школа» (2017), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Національній доктрині розвитку освіти (2002). Зокрема, в останньому вперше було акцентовано увагу на конкурентоспроможності педагога, що є актуальним і до сьогодні як з точки зору освітніх вимог, так і в розрізі порушеного питання.

Специфіка самовиховання як чинника розвитку особистості фахівця полягає у тому, що воно серед усіх інших найбільшою мірою спирається на індивідуальні особливості людини, її потреби та здібності.

Самовиховання надзвичайно важливе для студента – майбутнього вчителя, бо ця професія вимагає багато знань, життєвих умінь, практичних навичок, високих моральних якостей тощо. Щоб у майбутньому кваліфіковано керувати і залучати до

самовиховання своїх учнів, самому потрібно «спробувати на собі» всю мудрість цієї дії (Максимюк, 2005, с. 62).

У наукових джерелах представлено цілий ряд визначень терміну «самовиховання»: як процесу формування людиною своєї особистості відповідно до свідомо поставленої мети (Брагіна та Самещенко, 1987, с. 29); як процесу і результату творчого спланованого самостійного та самодетермінованого руху фахівця від «Я-реального» до «Я-ідеального» (Зязюн, Крамущенко та Кривонос, 1997); як завжди спрямованої діяльності, що мотивується внутрішнім бажанням людини вдосконалювати себе, яке своєю чергою, народжується у результаті суперечностей між бажаннями і можливостями (Синельников, 2005, с. 34); як вищого етапу виховного процесу, систематичної і свідомої індивідуальної діяльності людини, спрямованої на вироблення в собі бажаних фізичних, розумових, моральних, естетичних якостей, позитивних рис волі й характеру, усунення негативних звичок (Ортинський, 2009); як систематизованої і цілеспрямованої діяльності особистості, спрямованої на формування й удосконалення її позитивних якостей та подолання негативних (Ходанич та Палько, 2018) та ін.

Науковці (С. Єлканов, О. Кучерявий, Н. Нікітіна, І. Серета, К. Тарасенко) досліджують професійне самовиховання як соціально обумовлений процес, що є результатом і умовою професійного виховання, особливою стороною виховного процесу; специфічною діяльністю, що передбачає формування у людини потреби свідомого професійного саморозвитку.

С. Єлканов розглядає професійне самовиховання передусім з точки зору змісту того, що має удосконалюватись. «Майбутній учитель ставить перед собою мету – якнайкраще підготуватися до подальшої професійної діяльності. Отже, змістом (завданнями) професійного самовиховання студента повинні бути усі професійно значущі якості його особистості, включаючи як його світогляд, так і фізичне здоров'я» (Єлканов, 1989, с. 5). Продовжуючи думки про професійне самовиховання, науковець відводить першочергове значення високому рівню методологічної підготовки майбутнього вчителя, підготовці його до постійного розвитку власної моральної культури, розвитку здібностей до широкого й глибокого соціально-педагогічного мислення й творчості.

М. Постолюк (2010, с. 9) тлумачить професійне самовиховання майбутнього вчителя як свідому, цілеспрямовану, творчу діяльність студентів, спрямовану на оволодіння професійно значущими знаннями, вміннями, навичками, розвиток професійних здібностей і професійно важливих якостей, цінностей відповідно до вимог педагогічної діяльності, і забезпечує їх готовність до виконання професійних функцій, до самореалізації у педагогічній праці. С. Мішин (2011, с. 70) визначає професійне самовиховання як одну із сторін професійного самовдосконалення, яке характеризує як свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня власної професійної компетенції та розвитку професійно значущих якостей відповідно до соціальних вимог, умов професійної діяльності та власної програми розвитку.

Усі визначення засвідчують, що поняття «самовиховання» пов'язане, насамперед, з роботою особистості над собою з метою виховання позитивних якостей та подолання негативних, і розглядається як процес і результат самостійного руху фахівця від «Я-реального» до «Я-ідеального».

На противагу неусвідомленому саморозвитку, що не залежить від волі людини, самовиховання – це процес, що контролюється свідомістю й керується особистістю.

За С. Максимюк (2005, с. 62), теорія цілеспрямованого самовиховання складається з трьох взаємопов'язаних і взаємозумовлених процесів: 1. Самопізнання. 2. Самоутримання від негативу. 3. Самопримушування до позитиву.

Ці процеси корелюються з етапами самовиховання, в основі яких лежить потреба у самовихованні:

Самоусвідомлення, що включає в себе самопізнання, самовивчення та самооцінку. На цьому етапі майбутні вчителі вчать здійснювати самостереження, самоаналіз своєї діяльності і її конкретних результатів; зіставляють самих себе зі зразками для наслідування, із висунутими вимогами.

Планування роботи над собою. На цьому етапі формулюються мета і основні завдання; розробляється програма (план) самовиховання; визначаються умови діяльності на кожному етапі (виробляються власні правила поведінки, добираються форми, засоби, методи і прийоми розв'язання завдань для роботи над собою).

Реалізація програми. Цей етап забезпечується через методи, прийоми і засоби. До найефективніших методів відносять самопереконавання, самостереження, самоаналіз, самоконтроль, самонавіювання, самонаказ, самосхвалення, самозаохочення, самозвіт, самоосуд та ін.

Контроль. На цьому етапі здійснюється самостійне порівняння досягнутих результатів з очікуваними, самозвіт, самооцінка.

Регулювання. На цьому етапі діяльність студентів передбачає корекцію програми самовиховання з урахуванням отриманих і бажаних результатів.

Щоб сформувавши у майбутніх учителів спонукальні мотиви та свідоме ставлення до самовиховання, педагоги ЗВО повинні, першою чергою, виявити ставлення студентів до процесу самовиховання. З цією метою корисними будуть запитання: Як ви розумієте самовиховання? Чи займаєтесь ви ним? Що стимулює вас працювати над собою? Чого ви прагнете досягти самовихованням? За допомогою яких прийомів ви здійснюєте роботу над собою? Чи виникають у вас певні складнощі? У чому саме і як ви їх долаєте? Чи потрібна вам допомога інших? Яка саме? Чи потрібно продовжувати роботу над собою після того, як досягли бажаного результату? Така підготовча робота сприятиме переконанню студентів у необхідності здійснення постійного самовиховання для досягання бажаних результатів у майбутній професійній діяльності; забезпечить формування стійкої потреби, мотивації; зорієнтує у визначенні чітких мотивів, основних цілей і завдань самовиховання.

Подальша робота починається з появою в студентів бажання самовдосконалення. На цьому етапі педагоги повинні допомогти сформувавши уявний взірць, до якого слід прагнути, виробити в майбутніх учителів стійке бажання досягнути його. Для цього слід з'ясувати відмінність між собою та своїм ідеалом, визначити, які риси потрібно виробити для його досягнення, яких недоліків варто позбутися. У процесі самовиховання студент повинен постійно порівнювати себе із взірцем, за потреби вдосконалювати й сам ідеал. Саме уявлений майбутній результат допомагає скласти програму самовиховання. Для студентів, у яких ще немає досвіду не лише професійної, а й самовиховної діяльності, доцільно рекомендувати орієнтовну програму (Єлканов, 1989, с. 151-152) та індивідуальний план професійного самовиховання студента – майбутнього вчителя (Єлканов, 1989, с. 153-154). Окрім допомоги у визначенні змісту самовиховання, педагоги ЗВО повинні ознайомити студентів із різноманітними прийомами, способами, формами і методами самовиховання, правильності їх вибору; сприяти реалізації програм самовиховання; організувати контроль за перебігом самовиховання і внесення в нього необхідних коректив.

Іноді студенти самовдосконалюються підсвідомо, однак неусвідомлене самовиховання зазвичай має епізодичний характер, здійснюється без чіткого плану, що значно знижує його результативність. Значно вищу ефективність, на думку В. Ортинського (2009, с. 389), має усвідомлене самовиховання – системна і свідомо діяльність.

Окрім того, вимоги до сучасного фахівця мають відповідати потребам сьогодення. Тому дуже важливо обговорити з майбутніми учителями не тільки окремі фрагменти індивідуальних програм самовиховання видатних осіб, а й кваліфікаційні характеристики педагогічних працівників (професійні стандарти).

Наступний етап полягає в реалізації програми самовиховання через різні види діяльності. Спочатку педагог допомагає студентам у самоконтролі результатів систематичної роботи над собою, з часом зростає самостійність та ініціатива самих здобувачів.

На завершальному етапі проводиться підсумок досягнутих результатів і визначаються нові орієнтири для подальшого професійного самовдосконалення.

Методика керування процесом самовиховання майбутніх учителів будується на розумінні інтелектуального та морального значення роботи над собою як провідної перспективи подальшої професійної життєдіяльності. Бажання молоді «зробити себе самому» за сучасних умов часто стоїть вище за здобуту освіту, стимулює до самовдосконалення за обдуманого життєвою і професійною програмою. При цьому самовиховання здійснюється за допомогою певних методів і прийомів.

У педагогічній літературі (Єлканов, 1989, с. 45-54; Максимюк, 2005; Ортинський, 2009) найчастіше виділяють такі методи і прийоми самовиховання: самоспостереження (фіксуються ті моменти, що вже відбулись, і відбираються факти для подальшого аналізу); самоаналіз (здійснюється аналіз власних вчинків та їх оцінювання); самооцінка (передбачає дотримання певних правил: шукати в собі спочатку позитивне та оцінювати один вид діяльності, а потім переходити до інших та негативних моментів; порівнювати самооцінку з оцінкою інших людей, встановити причини розбіжностей; порівнювати себе з уявним ідеалом); самоінструкція (студент свідомо регулює свою педагогічну поведінку, завчасно передбачаючи свої дії у певній педагогічній ситуації); самоконтроль і самозвіт (студент поступово оволодіває здібністю слідкувати за своїми вчинками ніби зі сторони, самоконтроль супроводжує думки і дії, які відбуваються у теперішній час чи будуть відбуватись у майбутньому); самопереконання (студент встановлює істину і сприймає її як керуючу ідею у власній діяльності, тому він повинен володіти достатньою інформацією про те, у чому хоче себе переконати); самонаказ, самопримус (застосовуються тоді, коли на основі самоаналізу прийняті певні рішення, але сумніви, послаблення, небажання, лінощі заважають активній діяльності); самонавіювання (дієвий спосіб саморегуляції психічних станів, здійснюється шляхом багаторазового повторення слів чи словесних установок у формі позитивних і категоричних тверджень, спрямованих на бажаний стан); самопідбадьорювання (дієвий у складних ситуаціях, коли студент губиться, втрачає віру у власні сили та можливості); самопереключення (до нього вдаються переважно тоді, коли потрібно подолати негативні риси особистості); самозаборона (реалізується через свідоме позбавлення себе чогось приємного); самозаохочення (застосовується у випадках, коли студент подолав суттєві труднощі, виконав складне завдання). Не варто залишати поза увагою й такі методи, як самопізнання, самоосвіта, самотренування, слідування позитивному прикладу, пошук у собі нових можливостей тощо.

Ефективними є і практичні прийоми самовиховання (Максимюк, 2005). Одним із них є так званий прийом «Крок уперед» (полягає у щоденному плануванні студентом своєї діяльності). Дієвим є прийом «Оцінка прожитого дня», за якого аналізуються власні щоденні вчинки. Прийом «Самозобов'язання» полягає в плануванні роботи над собою на місяць, семестр чи рік. Прийом «Упізнай себе» (педагог частково характеризує студента, не називаючи його прізвища, а його товариші доповнюють цю характеристику, здогадавшись, про кого йдеться). Прийоми «Самохарактеристика», «Взаємохарактеристика» полягають в обговоренні характеристик у колективі, що привчає майбутніх учителів до само і взаємоаналізу.

Професорсько-викладацький склад, куратори, психологи повинні проводити консультації для студентів, рекомендувати художню, дотичну до фаху, і психологічну літературу, тактовно підказувати аутотренінг, розуміння самостримування і самопримусу (Максимюк, 2005).

Унікальність процесу самовиховання, зокрема й професійного, полягає у тому, що і суб'єкт, і об'єкт виховання – в одній особі, що визначає особливий характер організації, змісту, методики роботи над собою. Не зважаючи на соціальну зумовленість, самовиховання – глибоко індивідуальне й залежить від ступеня виразності певних передумов.

В. Ортинський (2009, с. 391-392) визначив суттєві передумови ефективності процесу самовиховання вітчизняних студентів у процесі становлення національної системи виховання. Зазначимо ті з них, що дотичні до професійного самовиховання майбутніх учителів: постійне врахування важливості, необхідності та складності цього процесу; наявність необхідних психолого-педагогічних знань і практичного досвіду; компетентність педагогів у питаннях організації професійного самовиховання студентів; усвідомлення необхідності постійного керівництва та здійснення системного психолого-педагогічного впливу на самовиховання здобувачів; творче поєднання процесу професійного самовиховання з відповідною навчальною роботою, пізнавальною діяльністю, організацією культурно-просвітницької роботи і дозвілля; мотивація й усвідомлення потреби роботи над собою; розвинута самосвідомість і об'єктивна самокритичність; наявність почуття самоповаги та відповідальності за вибір майбутньої професії; певний рівень розвитку вольових якостей, навичок самооцінки, самоконтролю і саморегулювання; розуміння цілеспрямованості і різнобічності професійного самовиховання; оволодіння теоретико-методичним матеріалом щодо роботи над собою; свідома установка на позитивний результат; соціально-психологічна готовність до активної, системної роботи із особистісного й професійного самовиховання.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, ефективна професійна підготовка майбутнього вчителя неможлива без професійного самовиховання, усвідомлення важливості і необхідності цього процесу студентами та педагогічного керівництва ним з боку професорсько-викладацького складу шляхом акцентування уваги здобувачів на самовдосконаленні, відповідальності за себе, за своє сьогоденне та майбутнє, а також цілеспрямованого стимулювання самовиховної діяльності під час освітнього процесу з урахуванням особливостей його форм. Кожен з етапів професійного самовиховання вимагає використання відповідних способів, методів і прийомів його здійснення.

Подальші наукові розвідки в означеному напрямі дослідження спрямуємо на узагальнення досвіду викладачів педагогічних ЗВО щодо організації процесу професійного самовиховання студентів та розкриття дієвих механізмів його регулювання у майбутніх учителів фахової підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Дистервег, А. (1956). *Избранные педагогические сочинения*. Москва: Учпедгиз. С. 136-203.
- Макаренко, А. (1954). *Виховання в сім'ї і школі*. Твори: в 7 т. Т. 4. Київ. С. 476.
- Ушинський, К. (1952). *Людина як предмет виховання*. Твори: в 6 т. Т. 4. Київ: Радянська школа. 518 с.
- Сухомлинський, В. (1977). *Виховання і самовиховання*. Твори: в 5 т. Т. 4. Київ: Радянська школа. 638 с.
- Максимюк, С. (2005). *Педагогіка*. Київ: Кондор. 667 с.
- Брагина, Г. и Самещенко, Е. (1987). *Самовоспитание – путь формирования педагогического мастерства*. Полтава. С. 29.
- Зязюн, І, Крамущенко, Л. та Кривонос, І. (1997). *Педагогічна майстерність*. Київ: Наука. 349 с.
- Синельников, В. (2005). Самовиховання як діяльність і його психологічні особливості. *Педагогіка і психологія*, 3 (48). С. 34-41.

Ортинський, В. (2009). *Педагогіка вищої школи*. Київ: Центр учбової літератури. 472 с.

Ходанич, Л. та Палько, Т. (2018). В: *Професійне мовлення вчителя: короткий словник термінів*. Ужгород: Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти. 84 с.

Елканов, С. (1989). *Основы профессионального самовоспитания будущего учителя*. Москва: Просвещение. 189 с.

Постолюк, М. (2010). *Формування у майбутніх учителів умінь професійного самовиховання/ Кандидат педагогічних наук*. Тернопільський національний пед. ун-т ім. В. Гнатюка. С. 9.

REFERENCES

Disterveg, A. (1956). *Izbrannyye pedagogicheskiye sochineniya* [Selected Pedagogical Works]. Moskva: Uchpedgiz. S. 136-203. (in Russian)

Makarenko, A. (1954). *Vykhovannia v simi i shkoli* [Parenting and Family Education]. Tvory: v 7 t. T. 4. Kyiv. S. 476. (in Ukrainian)

Ushynskiy, K. (1952). *Liudyna yak predmet vykhovannia* [Person as a Subject of Education]. Tvory: v 6 t. T. 4. Kyiv: Radianska shkola. 518 s. (in Ukrainian)

Sukhomlynskyi, V. (1977) *Vykhovannia i samovykhovannia* [Education and Self-education]. Tvory: v 5 t. T. 4. Kyiv: Radianska shkola. 638 s. (in Ukrainian)

Maksymiuk, S. (2005). *Pedahohika* [Pedagogy]. Kyiv: Kondor. 667 s. (in Ukrainian)

Bragina, G. & Sameshchenko, E. (1987). *Samovospitaniye – put formirovaniya pedagogicheskogo masterstva* [Self-education as the way to the Formation of Pedagogical Mastery]. Poltava. S. 29. (in Russian)

Ziaziun, I, Kramushchenko, L. & Kryvonos, I. (1997). *Pedahohichna maisternist* [Pedagogical Mastery]. Kyiv: Nauka. 349 s. (in Ukrainian)

Synelnykov, V. (2005). *Samovykhovannia yak diialnist i yoho psykholohichni osoblyvosti* [Self-education as Activity and its Psychological Features]. *Pedahohika i psykholohiia*, 3 (48). S. 34-41. (in Ukrainian)

Ortynskiy, V. (2009). *Pedahohika vyshchoi shkoly* [Pedagogy of High School]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. 472 s. (in Ukrainian)

Khodanych, L. & Palko, T. (2018). В: *Profesiine movlennia vchytelia: korotkyi slovnyk terminiv* [Teacher Professional Speech: Glossary of Terms]. Uzhhorod: Zakarpatskyi instytut pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity. 84 s. (in Ukrainian)

Yelkanov, S. (1989). *Osnovy professionalnogo samovospitaniya budushchego uchitelya* [Fundamentals of Professional Self-education of the Future Teacher]. Moskva: Prosveshcheniye. 189 s. (in Russian)

Postoliuk, M. (2010). *Formuvannia u maibutnikh uchyteliv umin profesiinoho samovykhovannia: avtoreferat* [Formation of Future Teachers' Skills of Professional Self-education]. Kandidat of Pedagogical Sciences. Ternopilskiyi natsionalnyi ped. un-t im. V. Hnatiuka. S. 9. (in Ukrainian)

PROFESSIONAL SELF-EDUCATION OF A FUTURE TEACHER: THEORETICAL ASPECTS OF THE ISSUE

Yulia Shalivska

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer
at the Department of Theory and Methodology of Education,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0001-5435-569X,
e-mail: shalivska81@gmail.com

Abstract. The professional activity of the modern teacher is constantly being complicated and transformed in accordance with the requirements of the modern educational industry. A teacher cannot allow himself to “stop” at the stage of his own development and education that he has received in the course of vocational training. To reach the pinnacles of pedagogical activity, not to lose interest in it, to feel the inner satisfaction of the work being done, the teacher must constantly work on himself.

It is necessary to begin long-term work on self-improvement, to master the technology of professional self-education at the time of obtaining the corresponding qualification in the institution of higher education. Ukraine's entry into the European educational space, reformation of all units of the education system and the need for “New Ukrainian School” in the training of specialists able to study during life, actualize the problem of professional self-education of a competitive and highly qualified teacher of secondary school.

The article deals with the concepts of “self-education”, “professional self-education”. The value of professional self-education as the highest form of self-improvement of the future teacher's personality is substantiated. It has been found that the content of a student's professional self-education should be all professionally significant qualities of his personality, including his outlook and physical health. The main stages of the process of self-education and the preconditions that determine its effectiveness have been characterized. Special attention is paid to the techniques of self-education, which are considered as a partial influence of the student on himself, as a certain single act in each case and method.

Keywords: self-education, professional self-education, future teacher, vocational training, self-education program, methods of self-education.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2019 р.